

**Posudek diplomové práce Jany Bauerové
Nikita I. Tolstoj a moskevská etnolingvistická škola
v evropském a českém kontextu (základní charakteristika a
překlad textů)**

Diplomová práce Jany Bauerové je v mnohém výjimečná. Propojuje obě součásti autorčina studijního dvouoboru: rusistiku a bohemistiku. Propojuje také překlady studií s jejich důkladným komentářem, jehož zpracování vyžadovalo dobrou obeznámenost s jazykovou situací na českém i ruském území, a ovšem i s vnitřní specifičností obou jazyků a kultur. Diplomantka totiž do našeho českého prostředí uvádí – se znalostí kontextu u nás vzácnou – první přeložené texty Nikity Iljiče Tolstého (1923 – 1996), zakladatele moderní ruské a slovanské etnolingvistiky.

V úvodní studii diplomantka ukazuje, že česká jazykověda reflektuje moderní slovanskou etnolingvistiku velmi nedostatečně. Vrhelova přes třicet let stará skripta mapují spíše historii kulturní antropologie a etnologie zaměřené na jazyk. Teoreticko-metodologickým aspektům konkrétního studia jazyka ve vztahu ke kultuře a etnickému společenství je dodnes věnována pozornost značně omezená.

Podle slov N. I. Tolstého však slovanská a vůbec evropská etnolingvistika prožívá druhé narození. Lze říci, že k němu výrazně přispěla právě moskevská škola, seskupení vědců v okruhu manželů Tolstých. Jejich proslulé výzkumy v terénu (zejm. v Polesí) i způsob studia shromážděného materiálu, metodologie uplatňovaná v rozsáhlém slovníkovém projektu *Slovanské starožitnosti* i přístup propojující jazykový kód se všemi ostatními kulturními kódy se staly inspirací

nejprve zejména pro lublinskou kognitivní etnolingvistiku a posléze pro mezinárodní oborový kontext, zejména slavistický.

Jana Bauerová prostudovala rozsáhlé výběry z prací ruské etnolingvistické školy i další relevantní literaturu, aby mohla přinést první souhrnnou informaci o přístupu N. I. Tolstého. První třetinu její diplomové práce tvoří úvodní studie. Po subkapitole o zdrojích, vývoji a možných pojetích etnolingvistiky i jejích základních tématech a metodologických problémech se v ní věnuje osobnosti a dílu N. I. Tolstého a moskevské etnolingvistické škole vůbec; důraz při tom klade na slovník *Slovanské starožitnosti* a způsob, jak toto velké dílo prostřednictvím jednotlivých hesel podává informace o stereotypch, symbolech a hodnotách tradiční duchovní kultury Slovanů.

Touto částí práce si diplomantka připravuje půdu pro uvedení svých překladů z díla N. I. Tolstého. Samostatně vybrala pět studií (nutno říci, že velmi dobře): dvě jsou rozsáhlejší a mapují teoreticko-metodologický rámec jeho výzkumů (*Jazyk a kultura, Z „gramatiky“ slovanských obřadů*), tři méně rozsáhlé, materiállové a analyticko-interpretativní (*Přivolávání deště, Času magický kruh, Magická síla hlasu v ochranných rituálech*) a ukazují dané způsoby zkoumání „slovanských starožitností“ v konkrétnosti. V našem kontextu jde o texty velmi zajímavé a dosti netradiční; někteří si tu snad vzpomenou na kulturní sémiotiku M. J. Lotmana nebo staré slovanské opozice formulované Ivanovem a Toporovem (na něž N. I. Tolstoj také mnohdy odkazuje).

Jednotlivosti vztahující se k překladům i k výkladové části práce jsme s diplomantkou průběžně více než rok konzultovaly, proto se jim v posudku nebudu věnovat. Byla

jsem svědkem postupného vznikání práce a všechny mé podněty či výhrady byly už řečeny, příp. i zohledněny.

Na práci Jany Bauerové oceňuji mnohé, např. samostatnost při výběru tématu a posléze i studií vhodných k překladu, při překladu samém i při orientaci v problematice u nás takřka neznámé. Dále je třeba poukázat k tomu, že se diplomantka velmi dobře vyrovnala s překladem náročných odborných textů. Bylo tu nutno nejen prokázat pečlivost a soustavnou, dlouhodobou píli (a opětovné návraty k textům), ale i řešit četné překladatelské a potažmo i odborné problémy. O úspěšnosti a kompetentnosti v tomto směru svědčí též řada rozsáhlých poznámek a komentářů různého typu, které prozrazují autorčinu velmi dobrou orientaci v problematice jazykovědné, kulturněantropologické i folkloristické.

Komentovaný překlad pěti studií N. I. Tolstého, který J. Bauerová pořídila v rámci své diplomové práce, bude po drobných úpravách pravděpodobně brzy vydán. Myslím, že tato diplomová práce je pozoruhodným počinem; jde o první sondu do zásadní problematiky lingvistického zkoumání vztahu jazyka a kultury. Diplomantce tedy bude patřit zásluha spočívající v seznámení českého publika s jedním ze zakladatelů moderní etnolingvistiky, jež se u nás teprve začíná etablovat. Jsem ráda, že snažení Jany Bauerové dospělo do tohoto stadia, a doufám, že v něm bude pokračovat.

Její diplomovou práci ovšem doporučuji k obhajobě s návrhem klasifikace „výborně“

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
FF UK v Praze

V Praze 13. září 2012